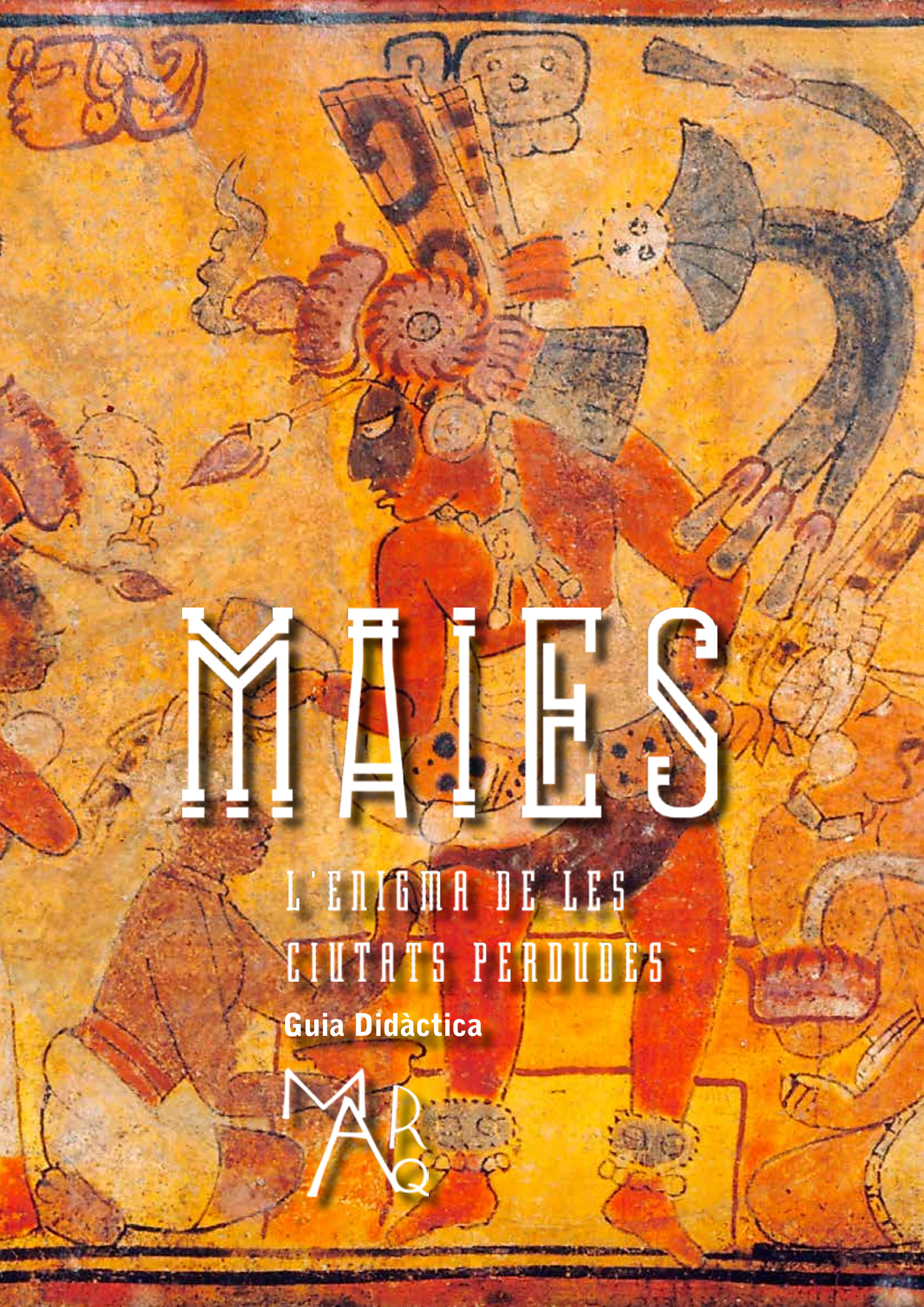

The background of the cover is a Mayan mural. It features a central figure, likely a deity or ruler, with a large, ornate headdress and a red garment. The figure is surrounded by various symbols, including a large feathered serpent (K'ukulcan) on the right and other smaller figures and symbols on the left. The colors are primarily earthy tones like ochre, red, and brown, with some black outlines.

MAIES

L'ENIGMA DE LES
CIUTATS PERDUTES

Guia Didàctica

MAIQ

Mesoamèrica se suma per primera vegada al gran nombre de civilitzacions antigues que han passat pel MARQ. I ho fa amb una exposició esplèndida sobre els maies, un poble que encara segueix viu ja que els seus descendents continuen habitant àmplies zones de Mèxic i Guatemala. Els maies antics ens sorprenen no sols per les seues construccions arquitectòniques sinó també pel seu alt nivell de coneixements matemàtics i astronòmics, que es van palesar en un calendari complex i ben precís. Va ser, sens dubte, la civilització més avançada de l'Amèrica antiga.

"Maies. L'enigma de les ciutats perdudes" és la nova proposta del MARQ para l'any 2017. Es compon d'una selecció ben acurada d'objectes procedents de diferents institucions d'Amèrica (Guatemala) i Europa (Alemanya). Algunes d'aquestes peces són obres mestres de la cultura maia, que podrien il·lustrar qualsevol manual d'Història Universal de l'Art.

Desitgem que aquesta exposició i el material didàctic que l'acompanya contribueixen amb èxit a fer més coneguda i apreciada la civilització maia, un poble mil·lenari nascut entre pantans, rius i selva, que encara guarda secrets per desxifrar.

Diputat de Cultura
César Augusto Asencio

Maies, per al gran públic, és sinònim de grans ciutats perdudes en la selva, cobertes de vegetació i de difícil accés per als visitants, producte dels descobriments arqueològics dels segles XIX i XX; en canvi, una imatge científica i actual ha d'anar molt més enllà de les seues imponents ciutats. El seu desenrotllament cultural és un dels més alts de La precolombina. Ens van deixar una esplèndida arquitectura monumental i unes manifestacions artístiques inigualables en el camp de la pintura mural, de l'escultura i de la ceràmica. Però, sobretot, es distingeixen de altres civilitzacions antigues del Nou món pels seus sistemes d'escriptura i de mesurament del temps i de mesurament, dotats d'una complexitat que sorprén l'home del segle XXI.

En l'exposició del MARQ, "**Maies. L'enigma de les ciutats perdudes**", que nos acompanyarà de maig de 2017 a gener de 2018, coneixerem al detall la seua cultura, les seues ciutats i complexos piramidals, la seua societat, el joc de pilota, el calendari, el seu escriptura, les seues creences religioses, l'art, etc. I ens hi aproximem, també, al misteri de la desaparició de la civilització maia en època clàssica, tant com al seu llegat, és dir, al que encara queda dels maies en els pobles d'Amèrica central.

En som conscients d'aquesta gran oportunitat de conèixer una de les cultures més destacades de l'Amèrica prehistòrica i invitem a tots els nostres amics i amigues que gaudiu aquesta magnífica exposició que, sens dubte, esdevé una de les propostes culturals més importants al nostre país enguany, que celebrem el 15 aniversari del MARQ, des que SM la Reina Sofia el va inaugurar, el 28 de maig de 2002.

Benvinguts al món dels MAIES!

Josep Albert Cortés i Garrido
Director Gerent Fundació CV-MARQ

Maies. L'enigma de les ciutats perdudes és una exposició orientada a conèixer una de les civilitzacions més desenvolupades de l'Amèrica prehistòrica. La seua distribució al llarg de les sales segueix un criteri determinat basat en aspectes de la cosmovisió maia: la "creació del món" (sales 1), la "creació dels animals" (sala 2) i la "creació de l'home i la dona" (sala 3).

En aquesta guia adoptarem una estructura diferent, potser més clàssica però també més didàctica. Començarem amb les contextualitzacions necessàries: presentar l'ambient geogràfic i un recorregut breu per la història maia és el pas previ per a entendre altres aspectes de la seua cultura. Les ciutats i l'urbanisme serà la parada següent que esdevé imprescindible per a comprendre l'abast del seu desenvolupament tecnològic.

Continuarem amb els temes relacionats amb els mitjans de subsistència (agricultura i comerç), seguit d'una presentació de la societat maia i les formes de poder. Hi tractarem, al quart bloc, diferents aspectes de la cultura maia: l'escriptura, el calendari, el joc de pilota, els déus i els seus mites. Finalment, l'últim apartat estarà dedicat a les manifestacions artístiques: arquitectura, escultura, ceràmica i pintura mural.

Amb aquest itinerari considerem que exposem de forma senzilla i amena la major part dels aspectes d'aquesta civilització, sense eixir-nos-en, a més, del marc museogràfic d'aquesta exposició.

L'exposició ocupa tres sales del museu.
En aquesta guia hi trobaràs més informació sobre la civilització dels maies.

1. INTRODUCCIÓ

El poble maia té els seus orígens ara fa més de 4000 anys. A hores d'ara continua habitant els seus territoris ancestrals, que s'estenen pels actuals països de Mèxic, Guatemala, Belize i Hondures. No constitueixen un grup ètnic homogeni: parlen més de 30 llengües i practiquen tradicions regionals diferents, encara que comparteixen una identitat comuna.

Els primers a deixar notícia de la civilització maia van ser els conqueridors i evangelitzadors espanyols al segle XVI. Però no va ser fins al segle XIX quan exploradors europeus i americans es van endinsar en les selves tropicals per redescobrir i descriure les ciutats maies. Entre ells, els relats i els dibuixos dels viatges del nord-americà J. L. Stephens van tindre un gran impacte en el públic occidental, a semblança del que ocorria contemporàniament amb les exploracions a Egipte i Mesopotàmia. Poc després, amb la fotografia, acabada d'inventar, es va contribuir a augmentar la fascinació per les troballes maies. Antiquaris i col·leccionistes adinerats van començar a mostrar interès per aquesta nova civilització.

A les acaballes del segle XIX van començar els esforços científics per a desxifrar els jeroglífics maies i, des de començaments del segle XX, es van iniciar les primeres excavacions arqueològiques de les ruïnes de Copan, Uaxactun i Chichen Itza. Es van crear les primeres col·leccions d'objectes precolombins en el Museu Etnològic de Berlín i en el Museu Britànic de Londres i també en els museus de les universitats nord-americanes, com ara el de Harvard.

En les últimes dècades del segle XX, amb els avanços denitius en el desxiframent de l'escriptura, s'ha augmentat considerablement el coneixement de la civilització maia antiga.

**Els maies existeixen des de fa 4 mil anys.
Encara ara viuen maies en 5 països de l'Amèrica central,
com ara Guatemala i Mèxic.
Tan sols ara fa poc més de 100 anys que els nostres historiadors
van començar a estudiar-los.**

2. ABANS DE COMENÇAR-HI

La prehistòria i història antiga d'Amèrica s'ha dividit en períodes diferents dels emprats a Europa, amb una duració cronològica que depèn de cada zona geogràfica. Cal ressenyar aquest últim aspecte i esdevé impossible establir una cronologia unitària per a tot el continent americà, ja que cada regió té un ritme de desenvolupament diferent.

L'àrea que abraça el territori maia ha passat per les etapes següents:

- **LÍTIC.** És el primer període d'ocupació humana del continent americà, dominat per grups de caçadors recol·lectors. Correspon culturalment i tecnològicament al nostre paleolític. Podríem atribuir-hi una duració des de l'arribada de l'home a Amèrica fins aproximadament el 10.000 a.C.
- **ARCAIC.** És una etapa de canvis mediambientals i d'experimentació agrícola. Amb poques paraules, podríem relacionar-lo al Neolític en el "món conegut". S'hi devia estendre des del final del període lític fins al 2500-2000 a.C., aproximadament.
- **PRECLÀSSIC o FORMATIU.** És el període on es comencen a definir els grans nuclis de civilització. Apareixen els trets que definiran les cultures precolombines: arquitectura monumental organitzada a l'entorn de places, edificis sobre plataformes, naixement de l'escriptura, aparició de la ceràmica... Cronològicament s'estén al llarg dels dos mil·lennis anteriors a la nostra era.
- **CLÀSSIC.** Període d'apogeu dels principals nuclis de civilització. De forma molt general, de l'any 1 al 900 d.C.
- **POSTCLÀSSIC.** Període final de la història precolombina, que patirà en els seus últims moments el contacte amb la civilització europea. Cronologia aproximada: 900/1000 al 1500 d.C.

La història antiga d'Amèrica i d'Europa hi són molt diferents.
Per això, les fases d'aquest període tenen noms diferents.

ELS MAIES EN EL CONTEXT DE MESOAMÈRICA

Mesoamèrica és un terme antic creat pels especialistes per a designar un territori extens de més d'1 milió de km², en l'interior del qual es van desenvolupar les civilitzacions més avançades de la meitat nord del continent americà, entre elles, els maies. Aquest territori ocupa el centre i sud de Mèxic, Guatemala, Belize i la part occidental d'Hondures i d'El Salvador. Al nord, en la perifèria de Mesoamèrica, s'estén la gran regió seca i desèrtica del nord de Mèxic, que comprèn 13 estats i que va ser poblada per grups de caçadors-recol·lectors semisedentaris.

També queda exclòs de l'àrea mesoamèrica la resta d'Amèrica central, des de Costa Rica fins a Panamà, al sud. És, per tant, fonamental no confondre el terme "Mesoamèrica" amb el de "Mèxic".

L'àrea cultural de Mesoamèrica és un dels focus de l'origen de la civilització a Amèrica, d'importància semblant a la que va tindre Egipte i Mesopotàmia a Euràsia. Allí s'hi van desenvolupar civilitzacions puixants com ara l'olmeca, la teotihuacana, la maia o l'asteca. Entendre l'evolució d'una regió tan àmplia (el doble d'extensió que la Península Ibèrica) és molt complex, però hi proposarem una simplificació que ens permetrà apreciar l'abast de la civilització maia dins de l'àrea cultural a què pertany.

**El territori dels maies està dins
d'una regió més gran anomenada
Mesoamèrica.**

**En Mesoamèrica van naixer algunes
de les civilitzacions més avançades
d'Amèrica.**

OLMEQUES

Se'ls considera la cultura "mare" de la civilització mesoamericana. Un dels aspectes que caracteritzen els olmeques són els "caps" colossals de pedra, de diversos metres d'alçària, que devien representar o els governants o els déus.

TEOTIHUACANS

Van habitar una urbs enorme, Teotihuacan, que englobava centres cerimonials amb piràmides imponents. Van mantindre relacions comercials amb moltes altres àrees de Mesoamèrica. Van segellar aliances amb Tikal en època clàssica i van establir colònies comercials en llocs maies com ara Kaminaljuyú (Guatemala). Van desenvolupar models decoratius molt difosos per tota Mesoamèrica.

ZAPOTEQUES

Van arribar a crear un gran estat centralitzat a la seua capital, Muntanya Alban, on van alçar conjunts arquitectònics complexos amb places extenses, plataformes amb temples piramidals i jocs de pilota.

TARASCOS

Estat guerrer, enemic dels asteques. Aquests mai els van poder sotmetre. Es van estendre militarment cap al nord, mentre que els asteques ho van fer pel centre i sud de Mèxic.

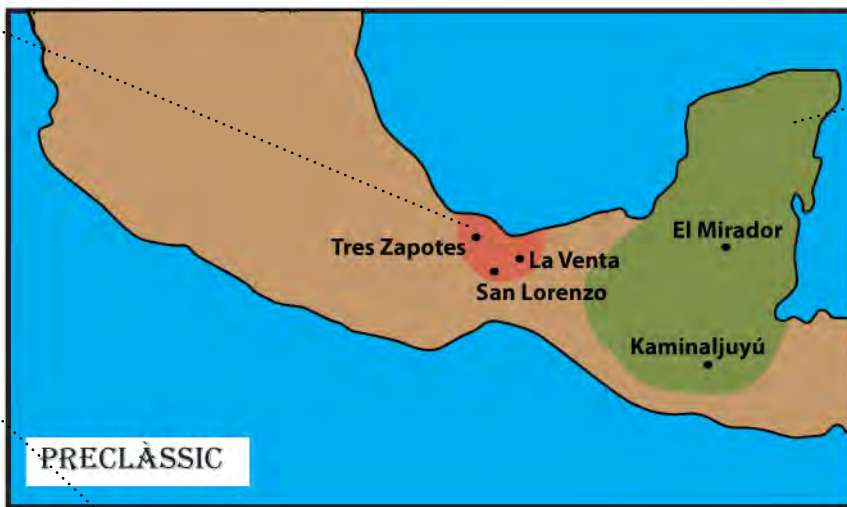
TOLTEQUES

Poble procedent dels confins septentrionals i desèrtics del nord de Mèxic. Durant la primera meitat del postclàssic, molt abans de l'arribada dels asteques, van desenvolupar un estat prestigiós que va mantindre relacions comercials amb altres zones del nord de Mesoamèrica.

MIXTEQUES

Ocupaven la regió dels zapoteques, amb els que van conviure i es van fusionar culturalment. Van destacar pels seus còdexs manuscrits i pintats i per el seu estil de pintura mural que es va difondre per altres llocs de Mesoamèrica.

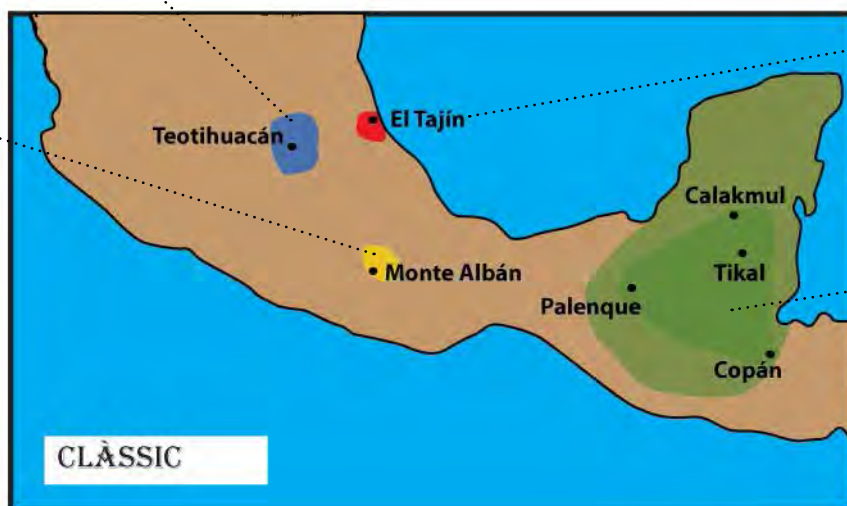

MAIES PRECLÀSSICS

Els maies defineixen i consoliden els seus trets culturals durant aquesta època.

TOTONAQUES

Van desenvolupar una important cultura centrada en el lloc d' *El Tajín*. De la seua cultura destaca la importància que va tindre el joc de pilota.

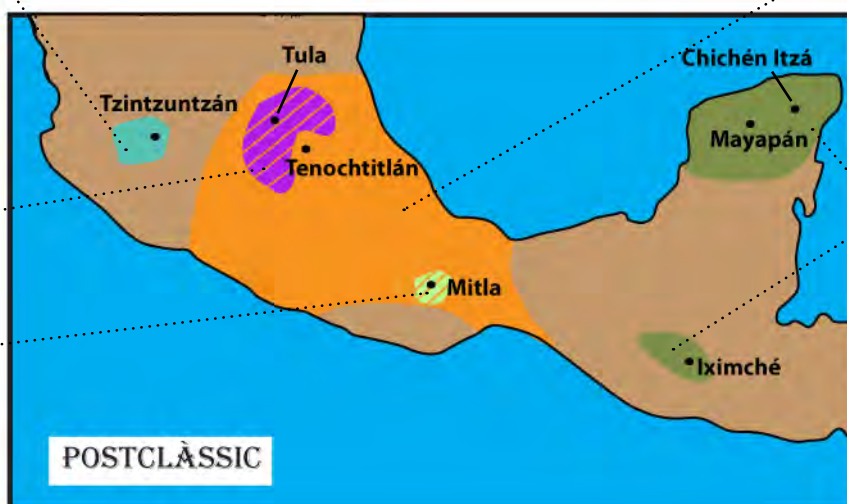

MAIES CLÀSSICS

Període d'apogeu de la civilització maia en el sud de les Terres Baixes (regió de *Petén*, Guatemala).

ASTEQUES o MEXICAS

Van arribar al centre de Mèxic a finals del segle XII, des dels confins septentrionals. Després d'un període de lluites van fundar la seua capital, Tenochtitlán, en 1325. Van desenvolupar una florejant civilització en la segona meitat del postclàssic, amb el seu major apogeu en el segle XV. Van dominar un gran imperi que comprenia el centre de Mesoamèrica. Van ser sotmesos per Hernan Cortés en 1520.

MAIES TARDANS

Després de l'època clàssica, la civilització maia es desplaça cap al nord de les Terres Baixes (Yucatan) i cap a les zones de l'Altiplà de Guatemala.

3. CONTEXT GEOGRÀFIC

El territori que van habitar els maies comprén més de 350.000 km² estenent-se per 5 països d'Amèrica central: el sud-est de Mèxic, Guatemala, Belize i l'oest d'Hondures i d'El Salvador. Aquesta zona del planeta es troba en les latituds de clima tropical, amb unes temperatures constants durant tot l'any i molta humitat. De forma molt general i simplificada – hi ha multitud de variants regionals – no podem parlar de quatre estacions amb distintes temperatures com a Europa, sinó de dues estacions en funció de la pluja: una estació seca (que pràcticament correspon als nostres mesos de fred) i una altra humida (els mesos càlids europeus).

Entrant en més detalls, es poden distingir tres zones ecològiques diferents:

- **Plana costanera del Pacífic:** estreta franja del litoral de Mèxic, Guatemala i El Salvador. L'orografia no supera els 800 m sobre el nivell del mar. Té una estació seca curta i una humida llarga.
- **Terres Altes o Altiplà:** regió de volcans joves, alguns actius, i de fèrtils valls situades entre muntanyes o altures. Aquesta regió s'eleva entre 800 i 4.000 m i és d'una gran diversitat ecològica. Posseeix recursos minerals molt apreciats pels maies, com l'obsidiana i la jadeïta.
- **Terres Baixes:** zona més plana que descendeix per davall dels 1.000 m sobre el nivell del mar. Es poden diferenciar dos àmbits:
 - **Les Terres Baixes "meridionals"**, amb densos boscos tropicals, pluges abundants i cabalosos rius. Corresponen a territoris de Guatemala (Petén) i Belize.
 - **Les Terres Baixes "septentrionals"**, on les pluges són menys freqüents que en el sud. El terreny és calcari i permeable i abunden els "cenotes" (pous produïts per l'afonament del terreny). Corresponen a la península de Yucatan (Mèxic).

El territori dels maies té un clima amb dues estacions: una seca i una altra plujosa. Hi ha una zona de muntanya ("l'Altiplà") i una zona de terres més planes ("Terres Baixes").

4. HISTÒRIA DELS MAIES

Els especialistes han dividit la llarga història dels maies en tres grans períodes cronològics: el Preclàssic, el Clàssic i el Postclàssic. Al seu torn, donada la complexitat de l'evolució històrica, s'ha subdividit cada un d'ells en tres etapes més curtes. D'aquesta manera, tenim una seqüència de 9 fases, des del Preclàssic inicial fins al Postclàssic terminal o final.

Els estudiosos han dividit la llarga història dels maies en tres grans períodes cronològics: el preclàssic, el clàssic i el postclàssic.

PRECLÀSSIC

Actualment és impossible fixar una data precisa sobre l'origen dels maies. Els arqueòlegs han anomenat preclàssic al període de formació de la civilització maia. Aquesta fase "formativa" s'estén al llarg d'uns 2.000 anys. En tan dilatat període es van succeint progressivament els avanços i les transformacions.

En termes generals, apareixen tots els trets que caracteritzen a una civilització estable i sedentària: es desenvolupa l'agricultura (l'origen de la qual remunta al IV mil·lenni a.C.) sorgeix, la ceràmica, apareix l'escriptura i s'inventa el calendari.

També es donen els començaments d'una arquitectura monumental que caracteritzarà la civilització maia clàssica: espais centrals (places) rodejats d'edificis monumentals, tant cerimonials (temples i pistes del joc de pilota) com residencials (palaus de les classes governants). A finals del període (preclàssic tardà) els maies ja són capaços d'alçar piràmides que sobrepassen l'altura de la selva, com per exemple, una de les piràmides d'El Mirador (nord de Guatemala) amb més de 70 m d'altura.

**En el preclàssic es forma la civilització maia.
S'inventa la ceràmica, l'escriptura i el calendari.
Al final d'aquest període ja es construeixen altes piràmides.**

CLÀSSIC

Després d'una sèrie de transformacions, tant socials com ecològiques o ambientals (llargues sequeres) que es produeixen en els primers segles de l'Era Cristiana, moltes ciutats són abandonades. Però no serà un ocàs definitiu. S'obrirà una nova època en la qual la cultura maia florirà amb més intensitat: el període Clàssic, que es va desenvolupar durant aproximadament set segles. Aquest període es caracteritza pel creixement de la població, per la fundació de noves ciutats i pels contactes i relacions comercials amb altres llocs de Mesoamèrica i Amèrica central. La influència més forta, prové de la gran ciutat de Teotihuacan (centre de Mèxic), que fins i tot en la fase Primerenca dominà unes quantes ciutats maies i va deixar la seua empremta en l'escultura, la ceràmica i l'arquitectura dels maies.

Les ciutats maies del Clàssic mai van estar políticament unides, sinó fragmentades en xicotets regnes o ciutats-estat que rivalitzaven entre ells. Amb el pas del temps, van sobreixir entre totes elles dues ciutats rivals: **Tikal** (nord de Guatemala), regida per la dinastia Mutal, i **Calakmul** (Mèxic) governada per la dinastia Kaan. Cada una d'elles va aconseguir sotmetre a un nombre important de ciutats que es van convertir en vassalles. Després de molts avatars, finalment la ciutat de Tikal va aconseguir triomfar sobre el seu etern enemic, però açò no va suposar obtenir el control permanent sobre tota la regió: al voltant de l'any 800 d.C. Es va iniciar un procés gradual de separació dels regnes vassalls de Tikal.

La situació bèl·lica entre ciutats, sumat a sequeres prolongades i a un deteriorament en el poder del rei i de les elits urbanes va portar al col·lapse del món maia clàssic en les Terres Baixes. La guerra havia demostrat la debilitat de la reialesa divina. Els governants van deixar de ser vistos com a líders carismàtics secundats pels déus. Sense

El període Clàssic és el moment de major riquesa.
Els maies mai van formar un imperi unit. Hi havia molts regnes
menuts que estaven contínuament en guerra.

un lideratge, els treballs de què depenia la vida de tota la comunitat – construcció i manteniment de canals i obres hidràuliques, etc. – es van abandonar. En conseqüència, les ciutats es van deshabitar en unes poques dècades. La majoria de la població va emigrar a les Terres Altes de Guatemala o cap al nord de la Península de Yucatan . Els pocs que es van quedar, o bé van ocupar les ruïnes dels palaus i temples abandonats, o bé es van desplaçar a zones rurals per a viure en unitats familiars individuals.

Al final, la guerra i uns anys de sequera va fer que les ciutats s'abandonaren. Els seus habitants se'n van anar a viure a altres llocs en el nord i en les muntanyes.

POSTCLÀSSIC

La civilització maia no es va ensorrar completament. Durant els cinc segles següents es produirà un nou creixement. Es tracta del període del Postclàssic, en el qual el centre de gravetat del món maia s'ha desplaçat cap al nord, a l'extrem de la península del Yucatan . En aquest nou ressorgir hi ha una transformació significativa: el poder en les ciutats ja no recau només en la figura d'un rei o un líder únic, sinó en un govern col·lectiu. En aquest període destacaran dues grans urbs del nord de la península del Yucatan : primer, **Chichén Itzá** i, posteriorment, **Mayapan**. Aquesta última estava rodejada d'una gran muralla de més de 9 km de perímetre i concentrava una població de més de 15.000 habitants.

Mayapan va declinar a meitat segle XV com a conseqüència de lluites internes entre dues poderoses famílies. La caiguda d'aquesta urb, no va afectar les ciutats costaneres. Aquestes van mantenir les seues pròsperes relacions comercials amb tota Mesoamèrica i van ser les primeres que els exploradors espanyols van conèixer i van descriure en els seus relats a inicis del segle XVI.

L'últim regne independent maia, el dels itzá en el llac Petén-Itzá (nord de Guatemala), va ser conquerit per la corona espanyola l'any de 1697. Els maies van continuar existint com a poble, però la seua cultura va patir transformacions influïdes pels europeus i la religió cristiana.

Durant el període Postclàssic la regió més important era el nord de la península de Yucatan, a Mèxic.

Allí destacava la ciutat de Chichén Itzá.

En el segle 16 comença la conquesta espanyola del territori maia.

EL TERRITORI MAIA

CRONOLOGIA

	FASES	CRONOLOGIA	CARACTERÍSTIQUES	TRASCENDÈNCIA DEL PERÍODE
PRECLÀSSIC	PRECLÀSSIC PRIMERENC	ca. 1800-1000 a.C.	Es desenvolupa l'agricultura i s'alcen aldees estables.	
	PRECLÀSSIC MITJÀ	ca. 1000-300 a.C.	• Apareix la ceràmica. • Primers edificis de pedra destacats: temples y palaus sobre plataformes. • Els soterraments (baix les cases) mostren diferències socials. • Apareix el calendari • Primers indicis d'escriptura (jeroglífica)	Fase clau en la gènesis de la cultura maia.
	PRECLÀSSIC TARDÀ	300 a.C.-250 d.C.	Es desenvolupa una arquitectura monumental: primeres estructures piramidals.	Al final de la fase, l'abandonament de les ciutats del preclàssic.
CLÀSSIC	CLÀSSIC PRIMERENC	250-600 d.C.	▪ Creixement de la població. ▪ Fundació de noves ciutats. ▪ Contactes amb altres centres de civilització mexicana (Teotihuacan).	Període de major desenvolupament de la civilització maia. L'art i l'arquitectura maia arriben al seu màxim esplendor.
	CLÀSSIC TARDÀ	600-800 d.C.	Existeixen dos ben prominents ciutats rivals Tikal (Guatemala) i Calakmul (Mèxic), que s'aglutinen al voltant d'altres moltes ciutats vassalles.	
	CLÀSSIC TERMINAL	800-950 d.C.	○ Augment insostenible de la població. ○ Anys d'intensa sèquia. ○ El poder de la reialesa a les ciutats desapareix. ○ S'abandonen les ciutats de les terres centrals maies. ○ Migracions cap al nord (Yucatán) i cap al sud (terres altes de Guatemala).	Procés de desintegració i col·lapse de la civilització maia clàssica.
POSTCLÀSSIC	POSTCLÀSSIC PRIMERENC	950-1150 d.C.	Predomini de la ciutat de <i>Chichén Itzá</i> (Yucatán, Mèxic).	Nova reeixida de la civilització maia, però a les terres del nord.
	POSTCLÀSSIC MITJÀ	1150-1450 d.C.	Predomini de la ciutat de <i>Mayapán</i> (Yucatán, Mèxic).	
	POSTCLÀSSIC TARDÀ	1450-1697 d.C.	Arribada dels espanyols i conquesta del territori.	

5. LES CIUTATS

El concepte clàssic de ciutat (lloc planificat, amb una mínima infraestructura viària i amb una densitat de població major que en zones rurals) no és fàcil adoptar-ho per a el món maia. Les seues ciutats no tenien una xarxa de carrers formals ni la població estava especialment aglomerada. Els maies no diferenciaven tant entre "el món urbà" i "el món rural", sinó més aviat entre les terres "cultivades" i les "selvàtiques". Dins de l'espai de la ciutat hi havia zones agrícoles i hortes, la qual cosa ha portat a molts investigadors a denominar-les "ciutats-jardí". No hem d'imaginar, per tant, una ciutat maia com una continuació ininterrompuda d'edificis adossats, tal com ocorre en les ciutats antigues d'Europa. No hi ha uns límits definits i ben marcats en les ciutats maies, la densitat d'habitatges es reduí gradualment i el bosc ocupà més superfície. Ja que els camps cultivats dins de l'espai urbà s'esgotaven o calia deixar-los descansar durant uns anys, una part dels habitants de la ciutat canviava temporalment el seu lloc de residència cap als afores. Aquesta mobilitat demostra que per als maies les ciutats eren indistingibles de les zones rurals pròximes.

La ciutat maia era diferent del tipus de ciutat que coneixes.
Eren ciutats molt extenses, amb espais de bosc i camps
conreats entre les cases.

El patró bàsic de la trama urbana era la següent: un espai obert (plaça) envoltat d'edificis (temples piramidals, palaus o habitatges) alçats sobre plataformes.

També havia associat una pista de joc de pilota. És molt possible que aquest model tinguera el seu origen en un primitiu santuari col·lectiu o en un soterrament ancestral d'un llinatge. Amb el temps, en consolidar-se el poder del dirigent, aquest lloc es monumentalitza: sobre aquest solar es disposa una gran plaça rectangular i al voltant d'ella s'alcen temples i la residència del governant. El seu palau reproduceix el mateix esquema bàsic: pati envoltats d'estances elevades sobre plataformes, a sota de les quals es tenia el costum de soterrar als difunts. A aquest conjunt central, s'hi anaven afegint més edificis: les famílies més influents s'ubicaven prop de la residència reial i, tot seguint els nobles, els seus subordinats s'instal·laven, al seu torn, entorn d'ells.

Més allunyats del nucli, es van alçar els habitatges de la gent més senzilla, que estaven disposades en "grups de patis", és a dir, en habitacions que s'agrupen també al voltant d'un espai quadrangular.

Un altre element important en el paisatge urbà era el *sacbé* o calçada (*sacbeob*, en plural) que tenia probablement una finalitat cerimonial, unint grups importants d'edificis dins de la mateixa ciutat. En el nord del Yucatan hi ha casos en què també van comunicar diferents ciutats, separades per molts quilòmetres.

En el centre de la ciutat maia hi havia una gran plaça destinada per a cerimònies i, al voltant d'ella, temples i palaus.

Els temples tenien forma de piràmide amb escalons.

També hi havia algunes calçades o camins amb lloses de pedra.

6. L'AGRICULTURA

La base alimentària dels maies es basava en el consum de l'anomenada "triada mesoamericana": dacsà (o panís), fesol (mongeta o frijol) i carabassa. Des de les primeres èpoques, els conreus es realitzaven seguint el sistema del "morescar", és a dir, el cultiu combinat d'aquests tres productes en terrenys guanyats a la selva mitjançant el mètode de "tala i crema". Després del desbrossament i la crema controlada, les cendres fertilitzaven la prima capa del sòl tropical i permetien el cultiu durant dos o tres anys. Després el sòl s'esgotava i calia deixar descansar la terra durant uns anys (guaret).

A mesura que va créixer la població es van haver de desenvolupar formes més intensives d'agricultura:

- Es van crear conreus en **terrasses** en zones altes, per a retenir l'erosió del sòl i la humitat.
- Es van disposar d'**horts urbans**: dins de les ciutats cada unitat familiar cultivava les parcel·les contigües al seu habitatge per a collir tuberculs i fruites (iuca, alvocater, guaiaba, papaia...).
- Es van construir **sistemes de reg** (canals) i dipòsits amb la finalitat d'acumular i emmagatzemar aigua, en previsió de períodes d'escassetat de pluges.

D'entre tots els aliments que consumien els maies hi ha de destacar el paper predominant de la **dacsà**, cereal d'origen americà. La dacsà per a les cultures precolombines va tindre la mateixa importància que el blat en les cultures mediterrànies o l'arròs en l'Orient llunyà. Pel seu alt contingut en nutrients era la base principal de la dieta: amb la farina de la dacsà es feia el pa (coques), també amb la dacsà mòlta s'elaborava una beguda àmpliament consumida, l'atole, que se servia calent.

La importància de la dacsa es pot valorar en la mitologia maia. Cap déu va ser tan venerat com el Déu de la Dacsa. El naixement i la mort d'aquest déu, és a dir, l'eixida i retorn a l'inframón, s'associava amb la germinació-maduració i la recol·lecció de la planta de la dacsa. També es pot apreciar aquest protagonisme en el mite de creació de l'ésser humà: després de molts intents amb distints materials (fang, fusta), els déus creen l'home amb dacsa.

D'especial significació va ser també el **cacau**. L'arbre de cacau creix només en alguns llocs de les Terres Baixes maies i en la costa del Pacífic de Guatemala. Les llavors del cacau es consideraven particularment valuoses i inclús van ser utilitzades com a moneda. Amb el cacau, la massa de dacsa i diferents herbes aromàtiques es preparava el xocolate, una beguda de luxe que es consumia en cerimònies i festejos de la noblesa, servida en recipients ricament decorats. Igual que la dacsa, en la mitologia maia el cacau posseïa el seu déu.

Els 3 aliments essencials per als maies eren la dacsa, el fesol i la carabassa. Amb la dacsa es feia pa (coques) i begudes. Segons les seues creences, els déus havien creat a l'home amb la dacsa.

També era molt important el cacau. Amb ell s'elaborava el xocolate, que només ho bevia la gent més poderosa.

7. EL COMERÇ

Per a entendre les relacions comercials en el món maia cal tindre en compte, prèviament, dos condicionants:

- 1** No es coneixia la roda ni, per tant, els vehicles de transport.
- 2** No existien bèsties de càrrega, com a cavalls o muls. Aquestes espècies seran introduïdes a Amèrica amb l'arribada dels espanyols.

Totes les mercaderies havien de ser transportades en canoes, via fluvial o seguint la costa marítima, o bé a peu, tot utilitzant una corretja que es passava al voltant del front (el mecapal) i que sostenia la càrrega que penjava a l'esquena.

Com a mitjà de pagament en el comerç, els maies utilitzaven diversos productes. Un d'ells, potser el més cotitzat, era el cacau. Els grans de cacau s'utilitzaven com a moneda. Però, pel fet que era matèria perible, també s'usaven altres articles com els comptes de pedres precioses, com el jade, petxines *Spondylus* o mantes de cotó.

Pel que fa a les característiques dels intercanvis, es poden distingir tres tipus de situacions en què circulaven mercaderies i productes:

- 1** Intercanvi en l'àmbit local o regional. Es tracta d'un intercanvi d'articles de consum quotidià (productes agrícoles) entre comunitats veïnes o entre habitants d'una mateixa regió. Es realitzava en mercats.
- 2** Expedicions comercials a llarga distància. Es limitava, sobretot, a béns de luxe i articles de prestigi, requerits per l'elit governant per a marcar el seu alt estatus social. Aquestes mercaderies valuoses eren l'obsidiana, el jade, les plomes de quetzal (au originària de l'Amèrica tropical) i petxines marines, però també aliments, com el cacau i la sal. Les rutes d'aquest comerç arribaven, des de l'àrea maia, fins al centre de Mèxic o fins i tot Costa Rica o Panamà.
- 3** Tributs o impostos de ciutats dominades o vassalles. Els conflictes en època Clàssica van generar una intensa circulació de productes, ja anessen com a botí de guerra o com a tribut o impost de vassallatge. També les relacions diplomàtiques exigien intercanvis de regals entre les cases governants. Els reis, que eren els destinataris finals d'aquestes riqueses, les distribuïen després entre els seus vassalls i nobles.

Els maies no coneixien la roda ni els cavalls ni les mules.
Tot ho havien de transportar a peu o en canoa pels rius.
Com a moneda, els maies usaven grans de cacau, petxines o pedres precioses, com el jade.

8. LA SOCIETAT

La societat maia estava jerarquitzada. En el vèrtex de la piràmide social estava el rei i la seua família, que habitaven els llocs cèntrics de la ciutat. Per sota, la noblesa, unida al governant per llaços de parentiu i que s'ubicava entorn de la residencial reial. Realitzaven tasques relacionades amb el govern i la guerra: organització de tributs i del treball col·lectiu, participació en activitats religioses, militars i comercials. Finalment, el gros de la població, que incloïa des d'especialistes amb funcions qualificades (escribes, constructors, ...) fins a llauradors i artesans, oficies els quals es es practicaven estacionalment i segons les necessitats.

Ocupaven les zones més perifèriques de les urbs.

La peça clau de la societat maia, entorn de la qual girava tota la vida urbana, era el rei o governant, que portava el títol d'*ajaw* o *kuhul ajaw* ("rei diví"). Els especialistes defineixen a la monarquia maia com a "reialesa divina" o "sagrada". El poder dels reis es basava en una relació de parentiu amb els déus: eren considerats com els intermediaris indispensables entre el món diví i l'humà. Com a reis divins havien de diferenciar-se de la resta de la gent comuna i açò ho aconseguien de diverses maneres:

- Van crear les seues versions pròpies de l'origen de les seues dinasties, que es van remuntar a un passat mític vinculat als déus. La iconografia reforçava la seua imatge semidivina: el rei es representava sempre amb el rostre jove del Déu de la Dacsa i s'envoltava dels seus atributs. Per exemple, quan moria es cobria la cara amb una màscara de jade, ja que aquesta pedra preciosa era el símbol d'aquest déu.
- Vivien envoltats per un estil de vida molt superior a la resta, amb una vestimenta i uns símbols característics de la reialesa. Únicament el rei vestia una indumentària distintiva: un tocat sumptuós que s'heretava d'una generació a una altra, decorat amb plomes de quetzal i altres materials exòtics; pectorals, collars, braçalets i orelleres de jade i petxines; fins teles de colors i pells de jaguar. El rei portava un ceptre en forma del Déu del Rellamp, simbolitzant el domini sobre les forces naturals.

- Només ells protagonitzaven complexos rituals per a propiciar la pluja i la fertilitat o aplacar als déus. D'això depenia la prosperitat de tota la societat. En moments cabdals, el rei oferia als déus la seua sang, ja que era considerada un líquid sagrat: s'autoinfligia ferides sagnants amb espines o objectes punxants en diferents parts del cos (el lòbul de l'orella, la llengua o els genitals).

Una funció important de la reialesa va consistir a realitzar campanyes militars per a ampliar la riquesa i prestigi de la seua ciutat. Possiblement, no existia un exèrcit permanent. És més probable que la gran majoria dels guerrers foren reclutats entre els llauradors i la gent comuna. Amb la guerra es perseguia la captura d'altres regents i nobles d'alt rang per a exigir el pagament de tributs. L'exhibició de presoners de famílies reials és un dels motius més freqüents en l'art maia.

El rei o ajau era la persona més poderosa de la societat maia. Era quasi un déu. Tan sols ell podia realitzar certs rituals. En aqueixes cerimònies es feia ferides per a oferir la seua sang a els déus. Vestia i s'adornava luxosament.

9. RELIGIÓ I CREENCES

El que coneixem dels déus i dels mites maies prové de l'estudi de la iconografia (representacions en ceràmiques, esteles i monuments), de les inscripcions jeroglífiques i dels textos que han perviscut. Entre aquests, els dos llibres sagrats més importants que s'han conservat, són:

- El **Popol Vuh** ("Llibre del Consell"), escrit en kiché, un dialecte maia, pocs anys després de la conquesta espanyola. A començament del segle XVI-II, un frare dominic espanyol el va copiar i el va traduir. A hores d'ara és una font imprescindible per a reconstruir els mites i les concepcions religioses maies..
- Els **llibres de Chilam Balam** ("Profeta del Jaguar") són col·leccions de textos de procedència diversa escrits en dialecte iucatec. Contenen narracions històriques, textos astronòmics i metges i profecies..

ELS DÉUS

Els maies parlen en les seues inscripcions de "8000 déus", potser, per a referir-se a una quantitat il·limitada de deïtats. Realment, el nombre de déus hagué de ser molt extens perquè al grup de déus principals, els més repetits en les fonts, se li sumen centenars de divinitats locals – ja que cada ciutat tenia el seu propi – i els déus tutelars de les dinasties reials.

Per als maies els seus déus vivien en llocs sagrats com a coves, brolladors, arbres o en els cims de les muntanyes. S'assemblaven molt als éssers humans en el seu comportament, ja que entre ells també existien baralles, ambicions, gelosia, amor, odi, etc. Eren déus bondadosos, colèrics o capritxosos com els homes però cap d'ells era únicament "dolent" o "bo".

Alguns dels déus més importants eren: **Itzamna** (senyor del cel, del dia i de la nit), **Kinich Ahau** (déu del Sol); el **Déu Jaguar de l'inframón** (que representava el Sol en el seu viatge nocturn per l'Inframón); **Ixchel** (deessa de la Lluna); **Chac** (déu de la Pluja i la Tempestat); el **Déu de la Dacsa** (que té diversos noms); **Kawil** (el déu de moltes de les dinasties regnants); el **Déu de la Mort**; **Kukulcan** (o Serp Emplomallada, conegut entre els asteques com a Quetzalcóatl). Cal tindre present que aquesta enumeració és incompleta i simplificada perquè molts dels déus maies s'anomenen amb noms diversos i tenen atribucions múltiples.

Els maies tenien molts déus.
El Déu del Sol, el Déu de la Pluja o el Déu de la Dacsa són alguns dels més importants.

ELS MITES I LA VISIÓ DEL MÓN

Per als maies, el món en què estaven vivint va ser creat l'any 3114 a.C., inici del seu calendari. Però abans d'aquesta data va haver-hi altres mons, ja que el temps era una successió infinita de períodes. A cada un dels tres mons precedents li corresponia un tipus d'humanitat distinta, realitzada en fang, en fusta i, finalment, en dacsa.

En aqueixa època, anterior a la creació del món present, ja existien els déus però dominava la foscor en el regne de l'inframón. L'antic Senyor de l'inframón, conegut com a "Déu L", tenia dues deïtats en el seu poder: el jove Déu de la Dacsa i el jove Déu del Cacau. Els herois bessons **Hunahpú** i **Ixbalanqué**, van descendir a l'inframón, van decapitar el Déu L, van alliberar els déus i va iniciar una nova època governada pel Déu del Sol. Els déus de la Dacsa i del Cacau es van veure alliberats i van poder ascendir al món dels humans, tot atorgant-los els dos conreus més importants. La mort i el renaixement del Déu de la Dacsa es repeteixen

cíclicament al llarg de les estacions: amb l'inici del període de pluges el Déu de la Dacsa emergeix del món subterrani, i torna a ell en la temporada seca.

L'univers segons els maies estava dividit en dos àmbits: el món celeste, per damunt de la terra, i l'Inframón, a sota d'ella. El firmament estava sostingut pels quatre ancians **Bacab**, cada un en un cantó o punt cardinal. Per damunt d'ell hi havia tretze mons celestes a manera de capes o estrats, cadascun d'ells regits per una divinitat. L'Inframón, anomenat *Xibalbá*, era un lloc fred i en foscor perpètua. Es componia de nou estrats, regits cada un d'ells per una divinitat. El pis superior de l'inframón estava concebut com una extensió vasta d'aigua. Per aquesta raó es van considerar els cenotes, tan freqüents en el nord de Yucatan, com a entrades a l'inframón.

Per als maies el món actual va començar ara fa uns 5000 anys. El seu univers estava format per 13 capes per damunt de la terra (el món celeste) i 9 pisos per sota d'ella (l'inframón).

ELS RITUALS I EL MÓN FUNERARI

Els maies consideraven que les malalties, les plagues i els desastres naturals es devien a una pertorbació de l'orde de l'univers. Per a mantenir aqueix equilibri es requeria satisfer les divinitats amb constants rituals. Les ofrenes i sacrificis als déus eren indispensables perquè continuara el cicle de la vida. Els rituals públics més importants es realitzaven a l'inici i al final dels cicles del calendari i en relació amb els períodes agrícoles.

Les cerimònies consistien, normalment, en ofrenes d'aliments i crema de substàncies aromàtiques però també, en els temps de crisi, en sacrificis de sang. La sang era l'aliment més valuós per als déus. Els reis hi oferien la seua, mitjançant autosacri-

ficis, amb la inflicció de ferides. També se sacrificaven captius, els decapitaven o els apunyalaven.

En molts rituals, els reis es vestien i s'adornaven com si fossen deïtats, i portaven atributs divins i màscares, tot consumint substàncies al·lucinògenes per a rebre visions i missatges dels déus.

A banda dels rituals públics, es practicaven una gran quantitat de cerimònies privades en relació amb malalties, ritus de pas, el naixement o la mort. Sovint, realitzats en l'interior de coves on hi havia un estret contacte amb l'Inframón i, per tant, amb els avantpassats morts. Des del rei fins al llaurador més humil mantenien una veneració pels avantpassats, ja que aquests eren els intermediaris entre el món dels vius i el món dels déus. Així es comprova, ja des d'època preclàssica, en el costum de soterrar els difunts a sota del sòl de la casa o en les plataformes sobre la qual s'asseien els edificis.

Els maies realitzaven rituals constantment per a mantenir a els déus del seu costat.

**En els ritus més importants s'oferia sang als déus.
El culte als familiars morts era també molt important.**

EL JOC DE PILOTA

El joc de pilota és un dels trets principals que caracteritzen a les cultures de Mesoamèrica. Majoritàriament, les evidències sobre aquest joc provenen d'època Clàssica. En el Postclàssic va desaparèixer en les Terres Baixes maies, però es va mantenir en les Terres Altes de Guatemala fins a la conquesta espanyola. En algunes zones de Mèxic, actualment es continua practicant una variant d'aquest esport anomenat *ulama*.

Els camps de joc on es practicava tenen una forma característica. Es componia d'una pista central allargada (10-30 m de longitud) flanquejada per dos basaments de pedra amb murs en talús (en pendent). Tres pedres planes, generalment circulars i sovint decorades, estaven enclavades en intervals regulars en la pista. En alguns camps de pilota s'observen tres marcadors esculpits en el talús dels basaments o un sol anell de pedra en cada costat del basament, a través del qual havia de passar la pilota.

Les regles del joc, que possiblement variaven d'una regió a una altra, no es coneixen amb certesa. Se sap que es jugava individualment, home contra home, o bé, en equip de dos o més jugadors. No es podia tocar la pilota amb les mans sinó amb els malucs, les cuixes o els genolls, que es cobrien amb protectors de cuir. Els jugadors també portaven tocats en forma d'animals. La pilota estava fabricada amb làtex – saba o resina de l'arbre del cautxú o hule – que li conferia unes propietats elàstiques.

Més que un esport, el joc de pilota era, abans que res, un espectacle carregat d'un gran simbolisme religiós. És per això que les pistes de joc de pilota ocupen llocs destacats en les places públiques, junt amb els centres cerimonials. Amb ell es recreaven importants mites, com el del cicle del Déu de la Dacsa i la victòria dels herois bessons Ixbalanqué i Hunahpú sobre el Senyor de l'inframón. Molt possiblement, es vinculava amb idees de renaixement i renovació per a assegurar les bones collites i sotmetre als poders destructors de la naturalesa. En aquest sentit, sacrificar els jugadors també està relacionat amb aquest aspecte religiós. L'aspecte on no tots els especialistes estan d'acord és si, després del joc, se sacrificaven els vencedors o els vençuts.

**El joc de pilota es jugava en camps estrets i allargats.
No es podia tocar la pilota amb les mans, només amb els genolls,
els malucs o els cuixes.**

Després del partit es realitzaven sacrificis humans.

10. L'ESCRITURA

L'escriptura jeroglífica dels maies es va originar en el segle V a.C. I va perviure uns 2000 anys, fins a l'arribada dels espanyols. Es compon de més de 800 caràcters o pictogrames, que podia usar-se amb valor sil·làbic o com una paraula sencera. Cada glif sol tindre una forma quadrada amb els cantons arrodonits, formant dissenys abstractes i complexos. En els monuments, els textos jeroglífics solen aparéixer en columnes que es lligien d'esquerra a dreta i de dalt cap avall.

L'escriptura maia s'ha conservat en esteles, altars, llindars de les portes dels temples i escalinates. També hi ha escriptura sobre recipients ceràmics i en "llibres" plegables, coneguts com a còdexs. Aquests còdexs eren de paper de corfa de cus i estaven ricament pintats. Només s'han conservat quatre: el **Còdex de Dresden**, el **de Madrid**, el **de París** i el **Còdex Grolier**.

L'escriptura maia té més de 800 signes o glifs.
S'escriu en altars i esteles de pedra, en recipients
de ceràmica i en llibres pintats anomenats còdexs.

Pel que fa als nombres, els maies van utilitzar el sistema vigesimal, és a dir, amb base en el número 20, a diferència del nostre sistema occidental, que és decimal (base 10). Els números s'expressaven amb l'ús de punts i barres: un punt (●) representava l'1 i una barra (▬) el 5. El zero s'expressava amb un signe en forma de petxina. Tot combinant barres i punts s'arribava fins al número 19. Per a expressar xifres superiors a 19, només calia atendre a la "posició" de cada número: les unitats augmenten el seu valor de 20 en 20 segons el seu lloc en un eix vertical, des de baix cap amunt, i era el nivell superior 20 vegades major que l'inferior. Intenteu comprendre-ho amb aquest exemple:

40.087 es representa així:

▬	4 ^o nivell (8.000: 20x20x20)	5 x 8.000 =	40.000
●	3 ^o nivell (400: 20x20)	1 x 400 =	400
● ● ● ●	2 ^o nivell (20: 1x20)	4 x 20 =	80
● ●	1 ^o nivell (1)	1 x (5 + 2) =	7
			40.087

Encara que a primera vista parega desconcertant, el nostre sistema de numeració també és posicional, encara que la direcció és diferent: de dreta a esquerra cada número té un valor 10 vegades superior a la xifra precedent. Per als maies, el número de dalt val 20 vegades més que el que té davall. En el sistema occidental devia ser:

	5 ^o posició (10.000)	4 x 10.000 =	40.000
	4 ^o posició (1.000)	0 x 1.000 =	0
	3 ^o posició (100)	0 x 100 =	0
	2 ^o posició (10)	8 x 10 =	80
4 0 . 0 8 7	1 ^o posició (1)	1 x 7 =	7
			40.087

Els números maies s'escrivien sobre la base de punts i barres o ratlles. Un punt era un 1 (●) i una barra era un 5 (▬). Per a anotar números grans usaven un sistema de 20 en 20. Nosaltres, en canvi, usem un sistema de 10 en 10.

11. CALENDARIO

El sistema de mesurar el temps entre els maies és un dels més complexos i exactes que s'ha conegut en la història de la Humanitat. Els maies van utilitzar diferents calendaris que van acoblar entre si i que van usar per a registrar els cicles de la naturalesa i per a documentar la seua història. Ens detindrem en la seua descripció perquè considerem que és la millor mostra del nivell de satisfacció que va aconseguir aquesta civilització.

- **EL CALENDARI SOLAR O HAAB** És un calendari de 365 dies, dividit en 18 mesos de 20 dies cada u, més 5 dies addicionals afegits al final de l'any, que es consideraven dies nefastos.

Una data d'aquest calendari podia ser, per exemple: *15 mol*. "Mol" és el nom del 8é mes.

- **EL CALENDARI RITUAL O TZOLKIN** És un calendari de 260 dies que consistia en la combinació de 13 números amb 20 dies, és a dir, cada nom de dia es numerava de l'1 al 13, per tant, $20 \times 13 = 260$ dies diferents. Alguns especialistes afirmen que aquest calendari estava basat en el temps de gestació humana.

Una data d'aquest calendari podia ser : *7 oc*. "Oc" és el nom d'un dels vint dies i es repetirà al llarg de l'any en 13 ocasions (1 oc, 2 oc, 3 oc,...13 oc).

- **LA RODA DEL CALENDARI** És la combinació del calendari **tzolkin** i el calendari **haab**. Cada un d'aquests dos calendaris són cíclics, és a dir, es repeteixen eternament quan acaba la combinació, igual que ocorre amb el nostre calendari (després de l'últim dia de desembre sempre ve l'1 de gener). Els maies van integrar aquests dos calendaris en un només, i els feien córrer en paral·lel com si foren dues rodes engranades. Aquest calendari combinat produeix cicles de 52 anys ja que les dues rodes no tenien el mateix nombre de dies: quan havia acabat el primer any *tzolkin* (260 dies) encara faltaven 105 dies perquè acabara el primer any *haab* (365 dies). Perquè els dos coincidiren novament en el seu inici havia de transcórrer 18.980 dies, és a dir, 52 anys. Un dia d'aquest calendari podria ser: *7 oc 15 mol*, que només es donava una vegada cada 52 anys. Segons aquest calendari, per a un maia que visquera 50 anys, cada dia de la seua vida tindria un nom diferent!

• **EL COMPTE LLARG O CALENDARI LINEAL** a diferència dels anteriors, aquest calendari no és cíclic sinó que compta el temps ininterrompudament des d'un punt de partida, un "any zero" o "any base", que per als maies era el 13 d'agost de l'any 3114 a.C. Ja que el Compte Llarg registrava el temps transcorregut des de la creació del món o "any base", era l'utilitzat per a documentar els esdeveniments històrics.

El Compte Llarg no enumerava els anys sinó que expressava una quantitat total de dies transcorreguts: simplement agrupava el temps en períodes (sobre una base vigesimal), de major a menor duració. Aqueixos períodes es poden sumar per a obtenir una quantitat absoluta de dies, que són els que hauria transcorregut des de l'esmentat "any base". Aquests períodes que utilitzaven els maies són els següents:

KIN (unitat bàsica) = 1 dia
UINAL = 20 dies
TUN = 360 dies
KATUN = 7.200 dies (20 tuns)
BAKTUN = 144.000 dies (20 katuns)

Els epigrafistes transcriuen la data com una successió de 5 xifres separades per un punt, sent la primera la de major duració (el baktun). S'entendrà millor amb un exemple real. El temple III de Tikal es va inaugurar en la data **9.19.0.0.0** del Compte Llarg. Seguint l'orde dels períodes, de major a menor, correspon a:

9 baktuns ($144.000 \times 9 = 1.296.000$ dies), 19 katuns ($7.200 \times 19 = 136.800$ dies), 0 tuns ($360 \times 0 = 0$ dies), 0 uinals ($20 \times 0 = 0$ dies) i 0 kins ($1 \times 0 = 0$ dies).

Tot sumat, fa un total d'1.432.800 dies, la qual cosa equival a 3.925 anys i uns mesos, que són els que han transcorregut des del 13 d'agost de 3114 a.C ("Any base"). Si tenim en compte l'ordenament dels dies, podríem passar aquesta data al nostre calendari gregorià i resultaria ser l'any 810 d.C.

A una data del Compte Llarg se li solia afegir la data corresponent de la Roda del Calendari, per exemple, *5.0.12.0.3 7 oc 15 mol*, sent "7 oc" la data del calendari *tzolkin* i "15 mol" la data del calendari *haab*.

Us sembla complex aquest calendari? Què diria un maia del nostre? Fixa't com el nostre calendari combina també diferents "cicles" que s'hi acoblen, però que normalment ens passen desapercebuts. Posem, per exemple, una data aleatòria:

Divendres, 17 de març de 2017.

- **Divendres:** és el nom del 5é dia de la setmana, que és un cicle repetitiu i etern de set dies (dilluns a diumenge). És un minicalendari cíclic de dies.
- **17 de març:** es tracta de la numeració de l'1 al 30 o 31 d'un cicle de 12 mesos (Gener-desembre). És un calendari cíclic de mesos, a què s'acobla el dels dies de la setmana.
- **2107:** és la xifra absoluta de l'any si partim d'un "any base" que és el del "naixement de Crist". Seria l'equivalent del Compte Llarg dels maies.

Si encara volem precisar amb més detall el temps, el nostre sistema occidental disposa de 2 cicles més: el cicle de 24 hores, i el cicle d'1 hora (sexagesimal, és a dir, de base 60).

El calendari maia és un dels més exactes i complexos del món antic.
Els maies van crear diferents calendaris.
Un d'ells basat en el número 20: 20 dies, 20 anys,...

12. L'ART

L'ARQUITECTURA

En arquitectura els maies van utilitzar diversos materials: la **pedra** i el **fang** per als materials constructius bàsics (carreus, rajoles), la **fusta** per a llindes i reforços de volta i per a les bastides, l'**estuc** (calç mesclada amb aigua i resines vegetals) per a elements decoratius. Van usar també un tipus de **ciment** obtingut mesclant calç (pedra calcària calcinada i esmicolada en una no pols) amb aigua i arena. Cal tindre en compte que en la tecnologia constructiva maia no es van utilitzar eines metàl·liques ni animals de càrrega. Els cisells, maces i destrals es fabricaven en pedra, os o fusta i corrons de fusta podrien haver sigut usats per a traslladar càrregues.

Com a elements originals en l'arquitectura maia podríem destacar els següents:

- **Les plataformes.** Són elevacions del terreny, a vegades d'enormes proporcions, a base de terra i pedra, finalitat de la qual era sostenir temples o residències de l'elit. La suma de plataformes dóna com resultat la piràmide escalonada, tan típica dels maies.
- **La volta falsa.** És una forma de cobriment d'edificis consistent a aproximar fileres de pedra fins a tancar l'espai. Aquest sistema de tancament obligava a alçar murs molt grossos, la qual cosa implicava l'inconvenient de reduir l'espai interior.
- **Les cresteries.** Són murs de maçoneria alçats sobre el sostre d'un edifici destacat. La seua finalitat era la de crear un panell per a aplicar decoracions en estuc o en mosaic de pedres. En una piràmide escalonada, la cresteria en la part alta del temple compliria la funció d'una "façana" que transmetia un missatge sobre el caràcter de l'edifici.

Els maies van utilitzar la pedra, el fang, la fusta i l'estuc (un tipus d'algeps fàcil de modelar).

Construïen els edificis més importants sobre plataformes elevades i els decoraven amb colors vius.

L'ESCULTURA

Possiblement els exemples més monumentals d'escultura maia són les **esteles**. L'estela és un monòlit de pedra de diversos metres d'altura que conté la representació solemne d'un governant i va acompanyat d'inscripcions que relaten les seues gestes. S'ubicaven en les places públiques, a la vista de tots. Les millors mostres s'hi troben a Copen (Hondures) i a Quiriguá (Guatemala). En aquest últim lloc es troba el cas més alt d'estela, que supera els 10 metres d'alçària. També es van realitzar baixos relleus en altars i trons i notables obres en estuc per a decorar cresteries, frisos i sòcols, normalment pintats de colors vius.

Les millors escultures són les esteles. Són enormes blocs de pedra amb imatges del rei i amb textos sobre el seu regnat. Les esteles es col·locaven en les places perquè tots les veren.

LA PINTURA

La pintura maia, tant l'aplicada als murs com en els recipients ceràmics, destaca per la seua varietat cromàtica: roig, blau, groc, verd, blanc, colors obtinguts de distintes substàncies vegetals i minerals.

Les mostres més antigues de pintura mural es van descobrir recentment, a principis del segle XXI, a **San Bartolo** (Petén, Guatemala) i es poden contemplar en la tercera sala de la nostra exposició. Es van descobrir en la base d'una piràmide i pertanyen al període preclàssic tardà.

Representen diferents escenes de la mitologia maia. Han sigut considerades pels especialistes com la "Capella Sixtina" de l'art maia.

Els maies pintaven escenes amb molts colors (vermell, blau, groc, verd, blanc...) en les parets dels temples i en els recipients de ceràmica.

ALTRES MANIFESTACIONS ARTÍSTIQUES

Els maies van desenvolupar obres d'un gust exquisit en diferents materials. Van tallar el **pedrenyal** i l'**obsidiana** però, sens dubte, sorprenen els treballs en **jade** per la duresa d'aquest material. El jade es va destinar, sobretot, a la classe dirigent com a element diferenciador del seu estatus i a usos rituals. Es van elaborar comptes de collar, orelles, pendents, collars, pectorals, plaques, màscares funeràries,...

Els maies també van ser excel·lents artesans de l'argila. Van realitzar una gran varietat de figuretes i de formes ceràmiques: plats, bols, gots cilíndrics, encensers, ... La **ceràmica** es realitzava a mà, ja que no es

coneixia el torn. Es decorava de diverses maneres: incisions, estries, pintura o aplicacions modelades. Les més notables són els atuells policromàtics del període Clàssic, que van arribar al seu màxim apogeu amb la ceràmica "estil Còdex", s'anomena així per la seua semblança amb la decoració dels còdexs maies. Es decoraven amb escenes rituals, històriques o mitològiques i amb textos jeroglífics.

Pel que fa al **metall**, es va conèixer en els períodes més tardans però es va difondre com un producte exclusiu de l'elit. Mai es va explotar amb fins utilitaris – eines o estris domèstics – sinó com a objectes decoratius d'alt rang: discos, anells, cascavells, pendents, ... La major part d'aquests objectes d'orfebreria d'or i coure es van importar d'altres zones d'Amèrica central.

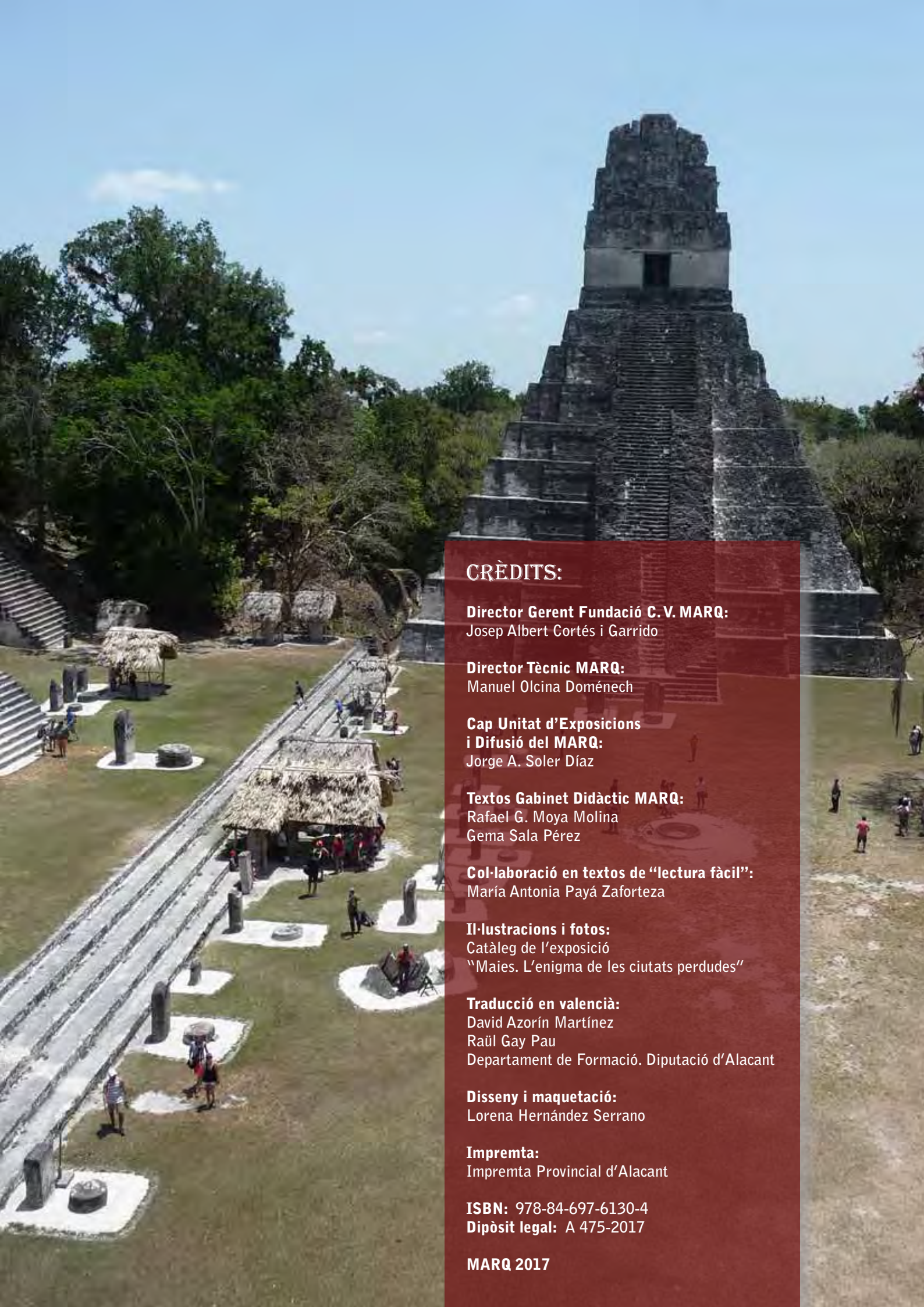

Els artesans maies van fer meravelloses obres d'art amb pedres precioses, com l'obsidiana i el jade.

També van realitzar recipients ceràmics de formes molt diverses i ben decorades.

Els objectes d'or i coure els portaven de llocs llunyans.

CRÈDITS:

Director Gerent Fundació C. V. MARQ:

Josep Albert Cortés i Garrido

Director Tècnic MARQ:

Manuel Olcina Doménech

Cap Unitat d'Exposicions i Difusió del MARQ:

Jorge A. Soler Díaz

Textos Gabinet Didàctic MARQ:

Rafael G. Moya Molina

Gema Sala Pérez

Col·laboració en textos de "lectura fàcil":

María Antonia Payá Zaforteza

Il·lustracions i fotos:

Catàleg de l'exposició

"Maies. L'enigma de les ciutats perdudes"

Traducció en valencià:

David Azorín Martínez

Raül Gay Pau

Departament de Formació. Diputació d'Alacant

Disseny i maquetació:

Lorena Hernández Serrano

Impremta:

Impremta Provincial d'Alacant

ISBN: 978-84-697-6130-4

Dipòsit legal: A 475-2017

MARQ 2017

Organitzan

85¹⁵ MARQ
MUSEO ARQUEOLÓGICO DE ALICANTE

al GOBIERNO REGIONAL ALICANTE
La Diputació de les Illes Balears

Drehts

HISTORISCHES MUSEUM
DER PFALZ SPEYER

GUATEMALA
Asociación de Guatemaltecos en España

85

La Ruta Maya

Ethnologisches Museum
Staatliche Museen zu Berlin

Col·laboren

FUNDACIÓN CAJAMURCIA

Fundación
asisa+

Obra Social "la Caixa"

NATIONAL
GEOGRAPHIC
ESPAÑA

